

BEBOUWING EN ACTIVITEITEN OM EN ROND DE KUIPERSKAAI IN DE VORIGE EEUW

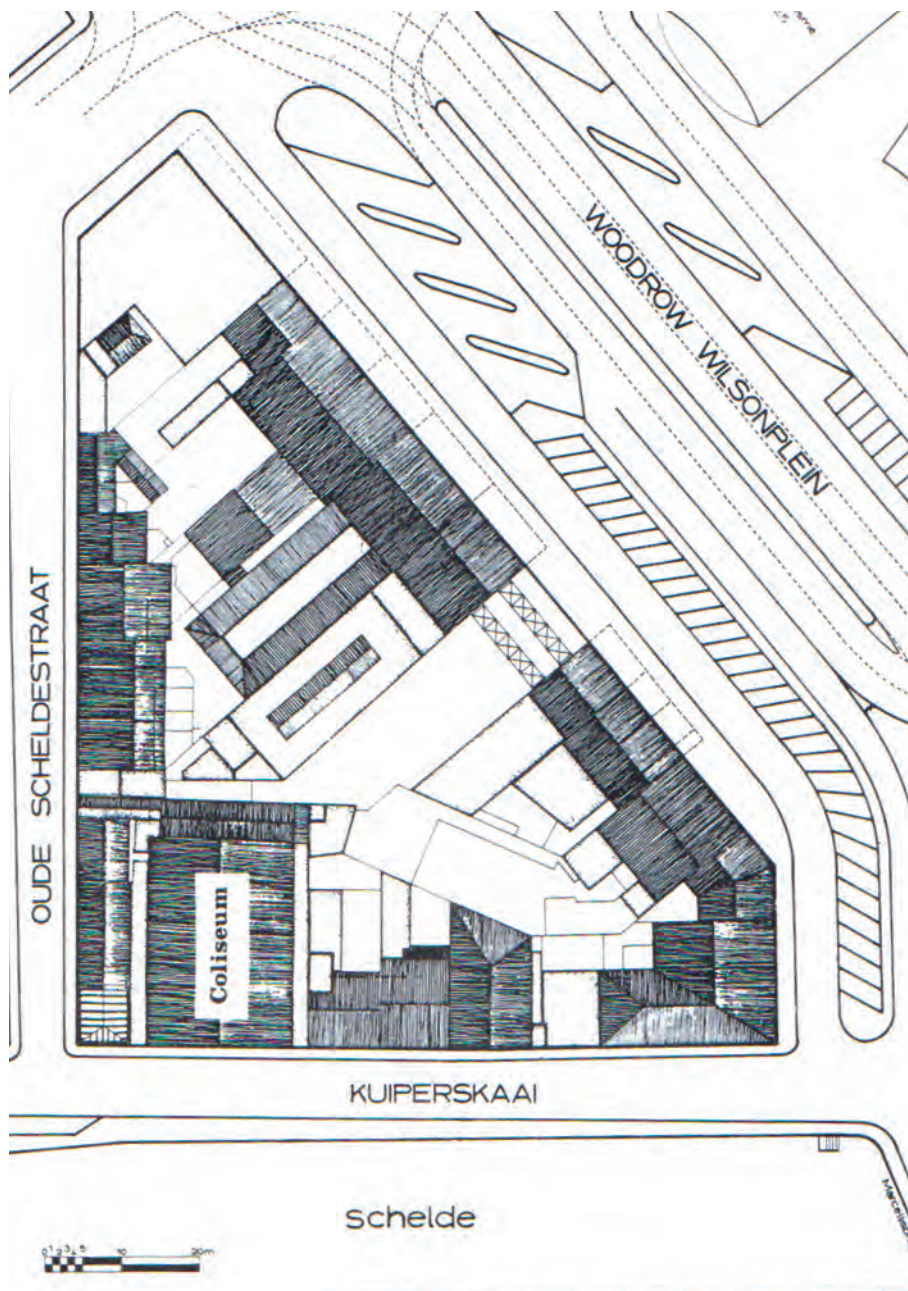
Luc Devriese

Aansluitend bij de jeugdherinneringen van Franklin Tombeur in vorig GT nummer, volgt een impressie van wat er om en rond de Kuiperskaai vooral in de jaren 1960 te doen was. Een onmogelijke zaak, want dat gebeurde het liefst in het bijna donker: zich moed indrinken om een sur-placeke op één dancingtegel te wagen, een lief opscharrelen... De Kuiperskaai was een begrip, zoals dat later de Overpoort werd. Aanvullend wordt een ultra korte schets gegeven van de evolutie van bebouwing en uitzicht in de vorige eeuw van de Kuiperskaai en het daarbij aansluitende bouwblok begrensd door de Oudescheldestraat en het Woodrow Wilsonplein, nu bekend als het Urbiscomplex.

Uitgaansleven

Waar sinds 2000 de naar Gentse normen reusachtige, uniform misbakken Urbistaart staat aan het Gentse 'Zuid', bloeide tot ca. 1970 het Gentse uitgaansleven. Dat was nog geen echt nachtleven. Cocaine en chemische party drugs waren nog niet voorhanden, wat tot gevolg had zo tegen één uur in de nacht iedereen zijn eigen, of toch een of ander bed opzocht. De Kuiperskaai was de kern waarrond alle mogelijke verwante activiteiten uitwaaierden over de Oudescheldestraat, de Brabantdam en de Schepenenvijverstraat. Het was, ook in de gloriëtijd van de buurt een vrolijk morsig ratjetoe van allerhande relatief kleinschalige gebouwen (afb. 1 en 2).

Enkele onderdelen daarvan mochten zich tooien met namen als De Kelder, De Zolder, De Helder (afb. 3), Don Carlos, Queens, Weinstube, Old Wheel, de bar Ecu de France op een bel - étage met mooi glas in lood,... En zo waren er nog heel wat meer: sommige namen volgden elkaar in snel tempo op. Wijd en zijd gekend in het Gentse, vooral bij de studenten. Favoriete plek voor hun thé-dansants. Thé-dansant: wat een rare uitdrukking; nimmer ofte nooit was er daar thee te bekennen. De Kuiperskaai was een begrip, beroemd en berucht tot in de jaren 1970, toen de 'Overpoort' de taak en het cliënteel overnam.

Afb. 1. Detail van een kadaسترplan kort voor de afbraak. Bemerkt de evacuatiegangen aan weerszijden van het Coliseum. Overgenomen uit Lefebure (1986).

in een nachtbaar „ringeweg“ gelegen Kuiperskaai te Gent liet vuur nam een snelle uitbreiding en — hoewel de Gentsche brandweer spoedig ter plaats was met al het beschikbare materiaal — deelde zich mede aan de bekende Variétézaal de „Scala“, het hervormde „Coliseum“. Omstreeks 5 ure, een uur na het uitbreken, stortten beide gebouwen in, en begon het vuur zich ook mede te delen aan een burgerswoning. Hier echter konden de pompiers het vuur overmeesteren. De schade belooft honderden duizend frank. Op onze photo ziet men duidelijk de twee uitgebrande feestzalen en het aangestaste burgershuis. Tevens kan men zich ook rekenschap geven van den machtigen volkstoeeloop.

DE STAD
13-7-1934

Afb. 2. Ook in 1934 geen gebrek aan ramptoeristen. Een grote brand in de nachtbar Pingouin aan de Kuiperskaai sloeg over naar het Coliseum. De bebouwing is kleinschalig. Enkel het hoekgebouw aan de Marcellisbrug was vrij groot en hoog. Foto uit De Stad, 13 september 1934 (collectie Straten in DSMG, Sint-Amandsberg).

Aan de andere zijde van het bouwblok, uitgevend op het Woodrow Wilsonplein, had je dan de cinema's Select en Century, die uitkeken op de grote Capitole aan het Graaf van Vlaanderenplein. Dat werd aangevuld met café - restaurants - hotels, ontstaan in functie van het kopstation Gent-Zuid. Nog lang na het verdwijnen van de spoorweg bleven die draaien. Nog langer, en tot op heden, is er het nachtleven in het rode lichtjeskwartier met het 'Glazen straatje', de Schepenvijverstraat, de Belgradostraat... typisch voor stationsbuurten in onze middelgrote tot grote steden. Het Zuid is trouwens nog altijd een knooppunt van druk bus- en tramverkeer, aangevuld met een grote ondergrondse parkeergarage voor de auto's die daar de stad binnenrijden.

Belangrijkste en mooiste zaal was het Coliseum aan de Kuiperskaai. Ze bood een grote ruimte voor allerhande spektakels, sportevenementen, filmvoorstellingen (afb. 4), dansavonden, carnavalsfeesten, politieke meetings en, niet te vergeten, consumptie van spijs en vooral drank. Begonnen als Scala, opvolger van de ernaast gelegen Valentino, werd het in 1913 Wintergarten. Dit met het oog op de talrijke Duitse bezoekers die verwacht werden voor de Wereldtentoonstelling van 1913. Hoewel het oorspronkelijk niet in de bedoeling lag, kwamen hele troepen toeristen met dezelfde nationaliteit een jaartje later terug voor een verblijf van niet minder dan vier jaar. Al die tijd werd de Wintergarten gebruikt als feestzaal voor Duitse soldaten, eetzaal en tenslotte ziekenzaal.

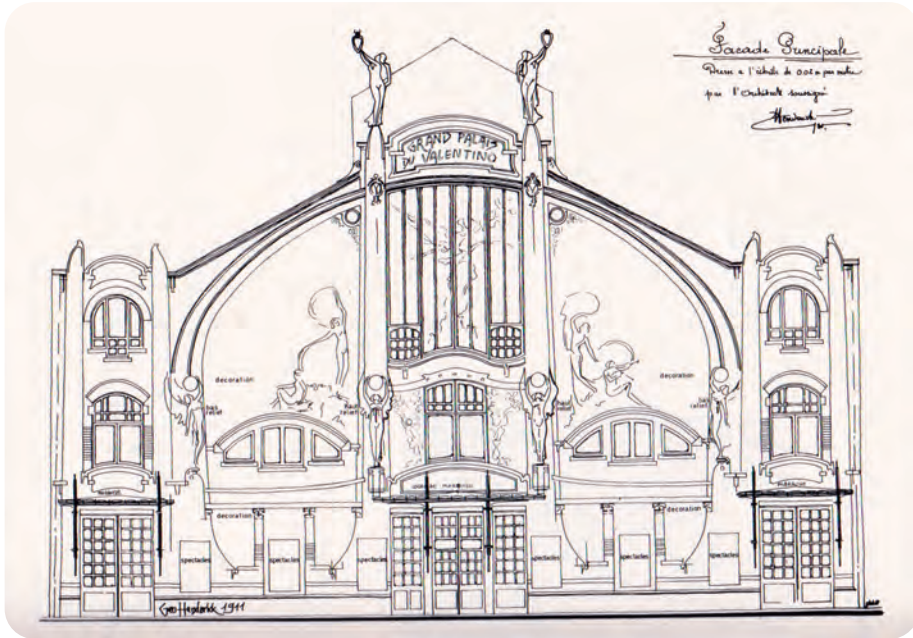
Afb. 3. 'Le Helder' in 1923. Met grote zaal voor banketten, keukens en kelders (meervoud!).
Uit DSMG, reeks Straten.

Afb. 4. In 1925 bood het Coliseum deftig vermaak aan: 'strictement de famille'. filmvoorstellingen, variétéconcerten, en afficheerde zich als 'le premier Music – Hall' van de stad (DSMG, reeks straten). De zaal werd blijkbaar slechts occasioneel als cinema gebruikt.

Bouwgeschiedenis

Voor wat de bouwgeschiedenis van het bouwblok betreft concentreren we ons hier op de Kuiperskaai. Daar, in het hartje van die uitgaansbeurt, werd kort na de aanleg van de Vlaanderenstraat een café met danszaal ingericht in een nieuwbouw aan de hoek van de Kuiperskaai en de Oude Scheldestraat. Naar Parijs' voorbeeld (hoe kon het anders in die tijd) werd dit etablissement 'Le Valentino' genoemd. Het was een initiatief van de weduwe Schauvlieghe, wonende in de dichtbij gelegen Vanderdonckdoorgang, het 'Glazen Straatje'. Of ze daar een of ander beroep uitoefende, is ons niet bekend.

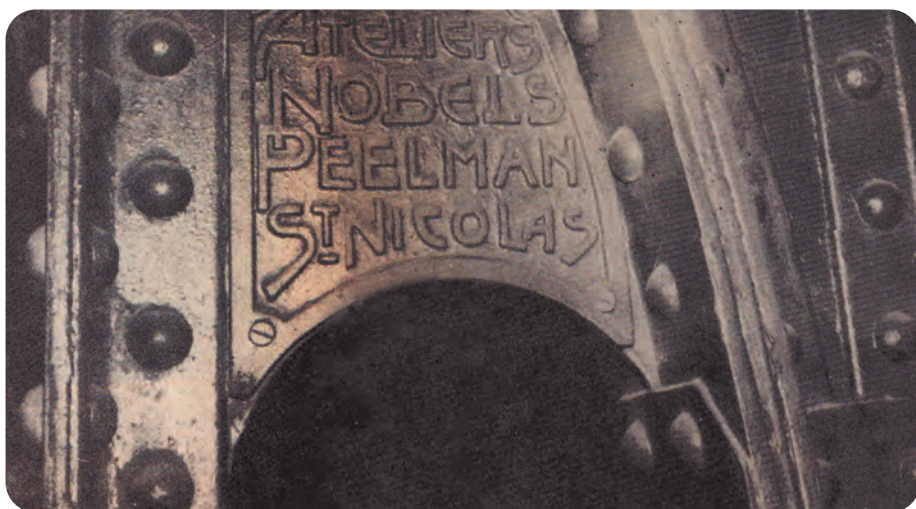
Afb. 5. Gevelplan (Geo Henderick, 1911) van het Coliseum, toen Valentino, nagetekend van de bouwaanvraag door Gerda Verheeke. Overgenomen uit Deseyn (1978).

Na een brand in 1906 werd de zaak vergroot en in 1911 realiseerde dezelfde kranige weduwe, naast haar conventionele hoekgebouw een revolutionaire nieuwbouw (afb. 5). Dit ontwerp van architect Geo Henderickx was niet enkel esthetisch een architecturale parel, het vormde ook een zeer functionele grote ruimte. Achter de schitterende voorgevel in art-nouveau stijl kwam je terecht in een grote zaal, waar je kon sporten of rondomronde kon zitten toekijken zonder dat het spel of het zicht gehinderd werd door pilaren of pilonen. De ‘speelvloer’ vormde één grote vrije ruimte (afb. 6). Een knappe verwezenlijking van het metaalconstructiebedrijf Nobels - Peelman in Sint-Niklaas, gespecialiseerd in metaalbouwtechniek met klinkbouten (afb. 7).

Het gebouw verwierf architecturale faam, was geklasseerd, maar werd door de bevoegde Vlaamse minister, een aannemer, gedeklasseerd. Een vrij uniek geval (Lefebure, 1986). Als troostprijs voor de monumentenbeschermers, die er niet in slaagden het gebouw te redden, werden de art-nouveau spanten herplaatst in het grote koopcentrum Zuid (of hoe het ook moge heten). Ook al staan ze er een beetje verloren, zonder echte functie, de ruimte die ze omkaderen is toch het mooiste onderdeel van het hieronder beschreven complex dat nu nog het Zuid beheerst.

Afb. 6. Coliseum, binnenzicht: prachtige indoor sporthal, ideaal om te rolschaatsen zoals beschreven in het artikel van Franklin Tombeur (GT 2021 nr. 3). De nieuwbouw bood ook ruimte voor spektakel, sportevenementen en zelfs filmvoorstellingen (zie afb. 4), dansavonden, carnavalsfeesten, politieke meetings en, niet te vergeten, consumptie van spijs en vooral drank. Foto Michel Hendrickx, De Gentenaar, 11-6-1982.

Afb. 7. De techniek van metaalconstructies met spanbouten wordt mooi geïllustreerd op deze foto uit 1983 (overgenomen uit De Nieuwe Metro en door Adrien Brysse bewerkt).

GENT

**Info: Jeroen De Corte, commissaris, Afdeling Vastgoedtransacties
Gent, VAC Virginie Loveling,
Koningin Maria-Hendrikaplein 70, 9000 Gent,
jeroen.decorte@vlaanderen.be T 0473 84.56.53**

TE KOOP:

'GENT-ZUID'

Woodrow Wilsonplein

De verkoop heeft betrekking op een deel van het multifunctionele complex **'Gent-Zuid'**, kad.geïdentificeerd als 'Gent, 4de afd., sectie D, 1960K'. Tot de verkoop behoren enkel de goederen zoals beschreven in onderstaande loten.

- ° **LOT 1: 'Het Provinciaal administratief centrum Het Zuid (PAC)'**, gelegen op de niveaus -1 tot en met +8.
- ° **LOT 2: 'De Multifunctionele Ruimte Gent Zuid'**, gelegen op de niveaus +2 tot en met +8.
- ° **LOT 3: 'Het parkeerniveau -3'** (gevisualiseerd als -4).

Verkoop uit de hand aan de meest biedende: biedingen mogelijk tot en met **02 augustus 2021**. De volledige **info en verkoopvoorwaarden** zijn te verkrijgen op aanvraag.

Afb. 8. Een imposante aanbieding. Het betreft hier vermoedelijk enkel de gedeelten die aan de Provincie toebehoorden en in 2021 door het Vlaams Gewest te koop gesteld werden (De Standaard 20 februari 2021).

De grote push voor de omvorming begon in 1968 toen 18 eigenaars van 28 percelen een Samenwerkende Vennootschap (SV) lieten oprichten met als doel het geheel van gebouwen in de hierboven beschreven driehoek (zie afb. 1) om te vormen tot één multifunctioneel geheel naar het voorbeeld van het Rogiercentrum in Brussel. Nadat zowat alles in handen gekomen was van een projectontwikkelaar, bleven de meeste gebouwen jarenlang verwaarloosd staan. Het werd een stadskanker, gemakkelijk en goedkoop te realiseren volgens de beproefde methode. Waarna een samenwerking tussen de grote aannemers De Meyer (later Strukton) en Bouwwerken Maes tabula rasa maakte van het hele boeltje en een groot bouwsel liet optrekken, met pompeuse oppervlakkig (pseudo-) klassieke vormgeving die weldra bekend zou worden als de Ceaușescu stijl, naar de aan grootheidswaanzin lijdende Roemeense dictator. Het hele gebouw kreeg de nu nog bekende naam Urbis opgeplakt. Daarin opende het voor het grote publiek belangrijkste onderdeel, het Shopping Center Gent Zuid, zijn deuren op 21 april 1995. Alles was toen klaar.

En nu, anno 2021, zowat 25 jaar later, ziet de Vlaamse overheid, erfgenaam van grote delen van het patrimonium van de Provincie Oost-Vlaanderen, zich genoodzaakt haar eigendommen in het complex te verkopen (afb. 8). Een hele ommekeer: naar we vermoeden werd de financiering van de bouw mogelijk gemaakt precies door de inbreng van de Provincie. Deze kocht op een cruciaal moment met een leasing contract grote delen van 'Urbis', te betalen over 20 jaar, om ze in gebruik te nemen voor kantoren en vergaderzalen. Die inbreng gaf in elk geval een flinke boost aan het project.

Collosseum (met 'oss' geschreven) is intussen de naam geworden van een residentie met vooral studio's en kleine appartementen op de hoek van de Oudescheldestraat en de kaai. Met het oude Coliseum heeft dat niets meer te maken.

Referenties

Krantenknipsels

Anoniem (1968). Ga je mee uit winkelen op de Kuiperskaai? In: *De Gentenaar*, 7 december; Michel, L. (1983).

En het Coliseum, het sterft voort... in: *De Nieuwe Metro*, 4 november; Van Keymeulen, K. (1995).

Geschiedenis van Urbis begint bij de Leopoldkazerne. In: *De Gentenaar*, 7 april; K.N. (1995).

Gent Zuid start met twintig handelszaken. In: *De Gentenaar*, 7 april; Van der Sype, K. (1997).

Kuiperskaai herleeft in Ciné Capitole. In: *Het Laatste Nieuws*, 8 november; Soenens, D. (2000).

Colosseum verrijst aan de Kuiperskaai. In: *De Thuiskrant*, 12-13 augustus.

Deseyn, G. (2003). Zoekt uw lief elders! In: *De Gentenaar*, 9 maart. Allen in DSMG, Groot Begijnhof, Sint-Amandsberg, verzameling Vliegende Bladen Gent, reeks Bebouwing, straten en wijken.

Literatuur

Deseyn, G. (1978). Bedreigd: salle Valentino ofte Coliseum. In: *Stadsarcheologie Gent*, jg. 2 nr. 4, p. 43-47.

Despretz, A. (1987). Beestige bedoening met honden – rattenvangers. In: *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 16 nr. 4, p. 333-334.

Jonckheere, J. (2008). Gentse variététheaters van 1880 tot 1914. In: *Tijdschrift voor Industriële Cultuur* (TIC), deel 101, jg. 25, p. 2-29. Gebaseerd op haar gelijknamige scriptie, UGent, 2006-2007. In 2009 gepubliceerd als *Een geschiedenis van revue en variété. Kijklust en sensatiezucht*, Meulenhof / Manteau.

Lefebure, J.. (1986). Het Gentse Coliseum wettelijk onbeschermd. In *Stadsarcheologie*, jg. 7 nr. 1, p. 28-35.

Van Ryssel, D. (2013). Valentino – Scala – Wintergarten – Coliseum, Kuiperskaai. In: *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 42 nr. 4, 301-304.